

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็ว คาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่กับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทั่วถึงและมีคุณภาพเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ได้รับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างเท่าเทียม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส ยึดประโยชน์ส่วนรวม และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาประเทศ (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11,2555) โดยการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง เน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกับท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งโดยบทบาทของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และการสนับสนุนสิทธิชุมชนพร้อมทั้งให้มีการเชื่อมโยงแผนแม่บทชุมชนกับแผนระดับต่างๆ ในพื้นที่และระดับชาติ รวมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในโลก อาเซียน และอนุภูมิภาคสร้างความใกล้ชิดทางสังคม วัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาค

ปัจจุบันเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรม การโจรกรรม อุบัติเหตุต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นประชาชนก็จะแตกตื่น อยากรู้อยากเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนทำให้ไม่รู้ตัวตัวเองกำลังทำลายสถานที่เกิดเหตุโดยไม่รู้ตัว ซึ่งคนไทยทั่วไปส่วนมากมักจะชอบ มุงดู (ไทยมุง) ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติได้ยากลำบาก จึงต้องมีการกั้นสถานที่เกิดเหตุ เพื่อไม่ให้ผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องเข้าไปใกล้ ซึ่งบางครั้งเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ก็อาจจะยังไม่มาถึง ซึ่งประชาชนก็อาจจะเข้าไปทำลายสถานที่เกิดเหตุ ทำให้วัตถุพยานต่าง ๆ เสียหายได้ ด้วยเหตุนี้ เราควรให้ความสำคัญกับสถานที่เกิดเหตุ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และสร้าง องค์ความรู้ให้กับประชาชน

หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ จึงเห็นถึงความสำคัญของการให้ความรู้แก่ประชาชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น หรือพบเจอเหตุการณ์ขึ้นก็จะสามารถปฏิบัติตนได้ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะมาถึงสถานที่เกิดเหตุ โดยให้ตัวแทนของแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนรับทราบและปฏิบัติได้ รวมทั้ง อาจจัดตั้งเป็นกลุ่มตัวแทนภายในชุมชนเพื่อเป็นผู้ที่คอยช่วยเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดและให้ประชาชนนำไปปฏิบัติได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ เป็นการคงสภาพสถานที่เกิดเหตุ ให้อยู่ในสภาพเดียวกันกับขณะการเกิดเหตุ เพื่อให้เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานสามารถพิสูจน์หลักฐานได้ ซึ่งมีผลต่อการคลี่คลายคดี ได้แก่ ด้านการแจ้งการเกิดเหตุ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยควรแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีพบเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ด้านการป้องกัน การระวังสถานที่เกิดเหตุ โดยพิจารณาจากการเป็นอาสาสมัครของชุมชน การให้ความรู้ การมีมาตรการป้องกันชุมชน เมื่อมีเหตุภัยเกิดขึ้นควรป้องกันสถานที่เกิดเหตุโดยไม่เข้าไป/บุคคลอื่นเข้าไป รวมทั้งไม่ให้หยิบฉวยวัตถุพยานในที่เกิดเหตุด้วย และด้านการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาทิ บอกรูปพรรณสัณฐานคนร้าย บอกรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุพยาน และรักษาสถานที่เกิดเหตุ จนมีการตรวจเสร็จสิ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชน ในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้จัดทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ ข้อค้นพบที่ได้จะเป็น

ประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อใช้สร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนเพื่อนำไปปฏิบัติและช่วยเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานก่อนเจ้าหน้าที่ตำรวจมาถึงสถานที่เกิดเหตุ รวมไปถึงการนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุมาใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุอยู่ในระดับใด
2. ประชาชนชุมชนวัดราชาธิวาสที่มีสถานภาพทั่วไปต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุแตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ จำแนกตามสถานภาพทั่วไป

สมมุติฐานของการวิจัย

ประชาชนชุมชนวัดราชาธิวาสที่มีสถานภาพทั่วไปต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนวัดราชาธิวาสในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ อันประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ด้านการแจ้งการเกิดเหตุ ด้านการป้องกันการระงับสถานที่เกิดเหตุ และด้านการรักษาสถานที่เกิดเหตุ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดราชาธิวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่วัดราชาธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยสวนสุนันทา และเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ 2555 ถึง เดือนกันยายน 2555

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเกิดประโยชน์แก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) จะสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนเพื่อนำไปปฏิบัติและช่วยเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานก่อนเจ้าหน้าที่ตำรวจมาถึงสถานที่เกิดเหตุ
- 2) จะเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุมาใช้ในการปฏิบัติงาน
- 3) จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ให้ตรงกัน ผู้วิจัยได้นิยามความหมายของคำต่างๆ ได้ดังนี้

1. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับร่วมติดตามประเมินผล และรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

2. **ชุมชน** หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคน ถิ่นฐานนี้มีพื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคนนี้มี การอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันมี

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและความผูกพันอยู่กับพื้นที่แห่งนั้นอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการรื้อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

4. สถานที่เกิดเหตุ หมายถึง สถานที่ซึ่งมีเหตุการณ์ไม่ปกติที่เกี่ยวข้องกับทางคดีที่เกิดขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน โดยนำเอาวัตถุพยานที่เก็บได้จากสถานที่เกิดเหตุไปตรวจวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงมูลเหตุแห่งคดี

5. การป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ หมายถึง เป็นการคงสภาพสถานที่เกิดเหตุให้อยู่ในสภาพเดียวกันกับขณะการเกิดเหตุ เพื่อให้เจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานสามารถพิสูจน์หลักฐานได้ ซึ่งมีผลต่อการคลี่คลายคดี ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแจ้งการเกิดเหตุ ด้านการป้องกัน การระวางสถานที่เกิดเหตุ และด้านการรักษาสถานที่เกิดเหตุ

6. ด้านการแจ้งการเกิดเหตุ หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยควรแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีพบเห็นสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น อาทิ มีเสียงร้องของผู้หญิง เห็นนักเรียนทะเลาะวิวาทกัน ผู้ร้ายใช้อาวุธปืนปล้นร้านทอง พบกลุ่มวัยรุ่นมั่วสุมกันในเวลากลางคืน เป็นต้น

7. ด้านการป้องกัน การระวางสถานที่เกิดเหตุ หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยพิจารณาจากการเป็นอาสาสมัครของชุมชน การให้ความรู้ การมีมาตรการป้องกันชุมชน เมื่อมีเหตุภัยเกิดขึ้นควรป้องกันสถานที่เกิดเหตุโดยไม่เข้าไป/บุคคลอื่นเข้าไป รวมทั้งไม่ให้หยิบฉวยวัตถุพยานในที่เกิดเหตุด้วย

8. ด้านการรักษาสถานที่เกิดเหตุ หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาทิ บอกรูปพรรณสัณฐานคนร้าย บอกรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุพยาน รักษาสถานที่เกิดเหตุจนมีการตรวจเสร็จสิ้น หรือแจ้งเมื่อเห็นวัตถุพยานที่หลงเหลือในที่เกิดเหตุ รวมทั้งละเว้นพฤติกรรมที่เป็นการเพิ่มหรือทำลายวัตถุพยาน